ut, cum eam multis rebus indigam inveneris, nunc omnibus ornamentis ita possideas abundantem, ut in te mirifice quadret, quod in Gorgoniæ sororis laudem olim dixit Nazianzenus[1], ita Sanctam Gorgoniam templum, in quo ipse perorabat, suis exornasse muneribus, ut nusquam postea ita videretur honestandum. Testem quoque laudo ejusdem rei sacrarum Virginum Parthenonem, Annæ nuncupatum, quem ab imis fundamentis ad summum fastigium propriis impensis erexisti, situ amplum, opere magnificum, redditibus locupletem; denique talem, ut ejus fama non Lusitaniæ terminis concludatur, sed ad exteras nationes meritissimo tuæ magnificentiæ præconio evecta deferatur. Ad hæc tuæ religionis argumenta accedit ille tui animi affectus erga religiosos ordines singularis, quos ad studia pietatis non solum dictis promoves, sed factis. Seorsim vero nostra Societas tam multa a te accepit beneficia, ut non immerito diffidat paria apud te posse obsequia collocare. Nam a primis annis quibus litterarum studia iniisti, ad hoc temporis quo pontificiis infulis splendescis, semper tuus in nos amor majora in dies habuit incrementa. Sed quid communia persequor beneficia, cum propria, quæ in meipsum contulisti, tam multa sint, ut nequeant a me omnia recenseri? Nam ab eo die quo in hanc urbem pedem posui, te unum habere cœpi singularem meorum studiorum Mecœnatem, qui non solum editis a me libris auctoritatem conciliabas et honorem; sed etiam benevolis me verbis ad ulterius scribendum erigebas, et liberalibus factis ad scripta evulganda adjuvabas. Quæ cum ita sint, librum hunc tam multis tibi debitum nominibus, tuo tibi jure non dico, sed solvo; non dono, sed reddo. Tuus est, quia tuo favore prodit; tuus sit, ut tuo patrocinio defendatur.

[1] D. Gregorius Nazianzenus, orat. 11.

INDEX

TRACTATUUM, LIBRORUM ET CAPITUM

QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

TRACTATUS PRIMUS.

DE NATURA ET ESSENTIA VIRTUTIS RELIGIONIS.

LIBER I.

DE OBJECTO ET MATERIA VIRTUTIS RELIGIONIS.

Cap. I. *De etymologia et multiplici significatu vocis religionis.* 3
Cap. II. *De divisione religionis in virtutem et statum.* 6
Cap. III. *Quomodo Deus sub objecto virtutis religionis comprehendatur.* 8
Cap. IV. *Sitne Deus solus objectum* cui *virtutis religionis.* 10
Cap. V. *An sola religio respiciat Deum ut objectum* cui. 12
Cap. VI. *Sub qua ratione Deus sit objectum religionis.* 14
Cap. VII. *Quænam sit ma'eria proxima religionis.* 16
Cap. VIII. *De cultu quem exercet religio.* 18
Cap. IX. *De debito quod reddit religio.* 20

LIBER II.

DE ACTIBUS RELIGIONIS IN GENERALI.

Cap. I. *De interioribus actibus proxime a religione elicitis.* 23
Cap. II. *De actibus externis religionis.* 27
Cap. III. *An cultus externus a religione imperetur.* 29
Cap. IV. *Habeatne religio actus proprios specie inter se diversos.* 32

LIBER III.

DE HABITU VIRTUTIS RELIGIONIS.

Cap. I. *An religio sit habitus proprius naturæ creatæ intellectualis.* 35
Cap. II. *Quomodo distinguatur religio a fide, spe et charitate.* 39
Cap. III. *An religio sit virtus theologica, vel moralis.* 44
Cap. IV. *Quomodo religio a justitia distinguatur.* 47
Cap. V. *De distinctione religionis a dulia.* 53
Cap. VI. *An religio ab obedientia distinguatur.* 61
Cap. VII. *Sitne religio distincta virtus a pœnitentia.* 63
Cap. VIII. *De unitate specifica religionis.* 67
Cap. IX. *De perfectione hujus virtutis inter alias.* 69

TRACTATUS SECUNDUS.

DE PRÆCEPTIS AFFIRMATIVIS RELIGIONIS AD DEI CULTUM, ET ADORATIONEM, PRÆSERTIM EXTERNAM, PERTINENTIBUS.

LIBER I.

DE PRÆCEPTIS DIVINI CULTUS, PRÆSERTIM QUOAD OBLATIONES, DECIMAS ET PRIMITIAS.

Cap. I. *An præceptum adorandi Deum sit naturale.* 77
Cap. II. *Quomodo adorandus sit Deus ex lege naturali.* 83
Cap. III. *An sit præceptum offerendi Deo sacrificium.* 87
Cap. IV. *An ritus simplicium oblationum nunc liceat.* 90
Cap. V. *An oblationes Ecclesiæ debeantur.* 94
Cap. VI. *A quibus personis recipiendæ sint oblationes.* 101
Cap. VII. *Quibus, et de quibus rebus dandæ sint oblationes.* 103
Cap. VIII. *De primitiis.* 108
Cap. IX. *An sit in Ecclesia præceptum decimarum.* 113
Cap. X. *Cujus juris sit in Ecclesia præceptum decimarum.* 118
Cap. XI. *An conveniens sit determinatio decimarum.* 121
Cap. XII. *Quid in decimis possit consuetudo.* 126
Cap. XIII. *Quod tempus requirat præscriptio non solvendi decimas.* 132

Cap. XIV. *Quid Pontifex possit in dispensandis decimis.* 135
Cap. XV. *Privilegium decimarum sine causa datum quale sit.* 139
Cap. XVI. *Quibus locis sit impositum decimarum præceptum.* 143
Cap. XVII. *An clerici teneantur ad solvendas decimas.* 149
Cap. XVIII. *An aliqui exempti sint a debito decimarum.* 160
Cap. XIX. *Dubia circa exemptionem decimarum.* 163
Cap. XX. *Quomodo amittatur exemptio a decimarum solutione.* 170
Cap. XXI. *An parochialibus Ecclesiis decimæ solvendæ sint.* 172
Cap. XXII. *De consuetudine solvendi decimas in aliena parochia.* 176
Cap. XXIII. *De privilegio decimandi extra parochiam.* 179
Cap. XXIV. *An in ecclesia baptismali decimæ solvendæ sint.* 182
Cap. XXV. *An laicis debeantur decimæ.* 185
Cap. XXVI. *An decimæ dentur in feudum perpetuum.* 189
Cap. XXVII. *An laici possint præscribere decimarum perceptionem.* 194
Cap. XXVIII. *Ad quos clericos decimæ pertineant jure communi.* 195
Cap. XXIX. *Corollaria, et assertiones ex doctrina superioris capitis.* 201
Cap. XXX. *Possintne ecclesiastici præscribere jus decimarum.* 205
Cap. XXXI. *Ex quibus rebus decimæ personales solvendæ sint.* 207
Cap. XXXII. *An aliqua propria lucra immunia sint a decimarum solutione.* 211
Cap. XXXIII. *An personales decimæ integræ solvendæ sint.* 214
Cap. XXXIV. *Ex quibus bonis prædiales decimæ solvendæ sint.* 216
Cap. XXXV. *Quomodo prædiales decimæ solvendæ sint.* 220
Cap. XXXVI. *Quomodo sint decimæ debitæ Ecclesiæ.* 224
Cap. XXXVII. *Quando et ubi teneantur fideles decimis solvendis.* 232
Cap. XXXVIII. *Quomodo possit Ecclesia non solutas decimas recuperare.* 235

LIBER II.

DE SACRORUM DIERUM OBSERVATIONE ET PRÆCEPTO.

Cap. I. *De observatione sabbathi.* 243
Cap. II. *An conveniens sit præceptum servandi festa in Ecclesia.* 249
Cap. III. *De diebus ab universa Ecclesia observandis in generali.* 252
Cap. IV. *De festo dominicæ, atque Trinitatis.* 253
Cap. V. *De festis ad vitam et mortem Christi pertinentibus.* 258
Cap. VI. *De resurrectionis festo.* 265
Cap. VII. *De festis Christi post resurrectionem.* 276
Cap. VIII. *De festis Beatissimæ Virginis Mariæ.* 281
Cap. IX. *De festis Sanctorum.* 284
Cap. X. *De numero et comparatione generalium festivitatum.* 292
Cap. XI. *De festis quæ in aliquibus diœcesibus servantur.* 294
Cap. XII. *De festis quæ a principe sæculari instituuntur.* 299
Cap. XIII. *An obligentur peregrini ad festa patriæ.* 301
Cap. XIV. *An obligentur peregrini ad festa loci.* 303
Cap. XV. *De missa in die festo audienda.* 313
Cap. XVI. *De aliis actionibus sacris in die festo exercendis.* 317
Cap. XVII. *Non omnia corporalia opera prohiberi in festis.* 322
Cap. XVIII. *An per peccatum mortale festum violetur.* 326
Cap. XIX. *An opus omne mercenarium prohibeatur in die festo.* 332
Cap. XX. *Servile opus quid sit.* 338
Cap. XXI. *De aliquibus operibus servilibus non prohibitis.* 339
Cap. XXII. *De operibus liberalibus non prohibitis.* 344
Cap. XXIII. *Denturne opera media, et quomodo se habeant ad hoc præceptum.* 345
Cap. XXIV. *An scribere interdum sit vetitum in die festo.* 348
Cap. XXV. *An transcribere sit prohibitum in die festo.* 350
Cap. XXVI. *Actio pingendi an servilis, et prohibita in die festo.* 353
Cap. XXVII. *De itineratione et aliis corporis agitationibus.* 355
Cap. XXVIII. *De venatione, piscatione et militia.* 357
Cap. XXIX. *De operibus liberis speciali jure prohibitis.* 360
Cap. XXX. *De operibus forensibus irritis, vel prohibitis in festo.* 363
Cap. XXXI. *De obligatione et duratione hujus prohibitionis.* 371
Cap. XXXII. *De excusationibus ad laborandum in festo.* 373
Cap. XXXIII. *De dispensatione in veneratione festi.* 375

LIBER III.

DE TEMPLORUM RELIGIOSO CULTU, ET ECCLESIARUM IMMUNITATE.

Cap. I. *Quæ reverentia locis sacris debeatur.* 381
Cap. II. *De actibus locum sacrum polluentibus.* 384
Cap. III. *De actibus quibus sacra loca profanantur.* 390
Cap. IV. *De actibus solo jure humano in ecclesia prohibitis.* 394
Cap. V. *De actionibus furti in templo prohibitis ecclesiastico jure.* 400
Cap. VI. *De aliis actionibus in templo prohibitis.* 403
Cap. VII. *Sintne aliqua opera in templo facta, mala ex hac sola circumstantia.* 405
Cap. VIII. *De immunitate ecclesiarum quoad delinquentes tuendos.* 410
Cap. IX. *Quæ ecclesiæ propria gaudeant immunitate.* 415
Cap. X. *De personis quæ gaudent templorum immunitate.* 419
Cap. XI. *In quibus causis valeat templorum immunitas.* 423
Cap. XII. *De effectibus immunitatis ecclesiarum.* 429
Cap. XIII. *De culpa et pœna immunitatem ecclesiæ violantium.* 440

TRACTATUS TERTIUS.

DE VITIIS RELIGIONI CONTRARIIS, ET PRÆCEPTIS NEGATIVIS QUIBUS PROHIBENTUR.

LIRER I.

DE IRRELIGIOSITATE ET EJUS SPECIEBUS, TENTATIONE DEI ET BLASPHEMIA.

Cap. I. *Quid sit irreligiositas, et quot modis dicatur, etc.* 438
Cap. II. *De tentatione Dei formali.* 442
Cap. III. *De tentatione Dei interpretativa.* 448
Cap. IV. *Quid sit blasphemia.* 452
Cap. V. *Quotuplex sit blasphemia.* 456
Cap. VI. *Qualis sit malitia blasphemiæ.* 458
Cap. VII. *Quæ sit blasphœmiæ pœna.* 465

LIBER II.

DE SUPERSTITIONE ET VARIIS MODIS EJUS.

Cap. I. *Quid sit superstitio, et quomodo committi possit.* 467
Cap. II. *De modis et gravitate superstitionis in cultu veri Dei.* 473
Cap. III. *Quid sit idololatria, et quod ejus objectum.* 480
Cap. IV. *Quomodo adoratio divina tribui possit idolo.* 482
Cap. V. *Quænam fuerit idololatriæ origo.* 488
Cap. VI. *Quam gravis culpa sit idololatria, et ejus pœna.* 492
Cap. VII. *Quid sit divinatio, et unde habeat malitiam.* 499
Cap. VIII. *De malitia divinationis expresse a dæmone postulatæ.* 503
Cap. IX. *De superstitiosa divinatione per implicitum pactum.* 511
Cap. X. *Solvuntur difficultates circa prædictas species divinationum.* 517
Cap. XI. *De prohibitione judicandi occulta per astra.* 523
Cap. XII. *An sortes semper sint superstitiosæ, ac prohibitæ.* 536
Cap. XIII. *Quæ divinatio per somnia superstitiosa sit.* 547
Cap. XIV. *An in operibus magiæ pactum cum dæmone detur.* 558
Cap. XV. *Quæ sint species magiæ.* 562
Cap. XVI. *An opera magiæ præstigiosa sint, an vera.* 573
Cap. XVII. *Quæ media liceant ad tollenda maleficia.* 584
Cap. XVIII. *An liceat uti maleficio ad tollendum aliud.* 590
Cap. XIX. *De pœnis quas divini, magi et malefici incurrunt.* 595

LIBER III.

DE SACRILEGIO, EJUSQUE SPECIEBUS.

Cap. I. *Quid sit et quotuplex sacrilegium.* 601
Cap. II. *De sacrilegio contra personam sacram.* 604
Cap. III. *De sacrilegio per violationem castitatis.* 606
Cap. IV. *De sacrilegio contra locum et alias res sacras* 610
Cap. V. *Qualis sit divisio sacrilegii in tres species.* 611
Cap. VI. *Dubia circa res aliquas sacras.* 614
Cap. VII. *De sacrilegii malitia et pœna.* 618

LIBER IV.

DE SIMONIA.

Cap. I. *Quid sit simonia.* 624
Cap. II. *An sit aliqua simonia jure divino prohibita.* 629
Cap. III. *De malitia simoniæ.* 635
Cap. IV. *An in simonia detur aliqua malitia contra justitiam.* 639
Cap. V. *An simonia sit solum in lege nova, an etiam in veteri,* 642
Cap. VI. *An in lege naturæ simoniæ vitium daretur.* 648
Cap. VII. *An detur aliqua simonia solo ecclesiastico jure prohibita.* 653
Cap. VIII. *An detur aliqua simonia in materia mere naturali.* 658
Cap. IX. *An possit esse materia simoniæ gratia sanctificans, etc.* 669
Cap. X. *An sacramenta Ecclesiæ sint materia simoniæ.* 674
Cap. XI. *An materia sacramentorum vendi possit.* 678
Cap. XII. *An possit sacramentum emi in necessitate.* 680
Cap. XIII. *An omnes actus potestatis ordinis sint materia simoniæ.* 690
Cap. XIV. *An sacramentalia sint materia simoniæ.* 694
Cap. XV. *An divina officia sint materia simoniæ.* 705
Cap. XVI. *An actus spirituales soli operanti utiles, sint materia simoniæ.* 708
Cap. XVII. *An religiosi ingressus ad habitum, vel professionem, sit materia simoniæ.* 715
Cap. XVIII. *An functiones supernaturalis doctrinæ sint materia simoniæ.* 722
Cap. XIX. *An actus jurisdictionis interni fori sint materia simoniæ.* 731
Cap. XX. *An actus ecclesiasticæ jurisdictionis externi fori sint materia simoniæ.* 735
Cap. XXI. *An defatigatio corporalis circa opera spiritualia, et obligatio ad illa sit materia simoniæ.* 742
Cap. XXII. *An omissio spiritualium actuum sit materia simoniæ.* 749
Cap. XXIII. *An non spirituale ob annexionem ad spirituale sit materia simoniæ.* 757
Cap. XXIV. *An beneficia ecclesiastica sint materia simoniæ ex divino et ecclesiasticæ jure.* 760
Cap. XXV. *An præstimonia sint materia simoniæ contra jus divinum vel humanum.* 774
Cap. XXVI. *An pensiones ecclesiasticæ sint materia simoniæ.* 775
Cap. XXVII. *An commendæ, coadjutoriæ, vel hospitalia sint materia simoniæ.* 783
Cap. XXVIII. *An jus Patronatus sit materia simoniæ, ubi de jure sepeliendi, et similibus.* 788

Cap. XXIX. *An temporalia officia ecclesiastica vel actus eorum sint materia simoniæ.* 796
Cap. XXX. *Quale pretium ad simoniam requiratur, ubi disquiritur an commutatio spiritualis pro spirituali simoniaca sit.* 803
Cap. XXXI. *Utrum in commutatione spiritualium committatur simonia saltem contra jus ecclesiasticum.* 807
Cap. XXXII. *Utrum prœlati auctoritas necessaria sit ut permutatio spiritualium non sit simoniaca.* 814
Cap. XXXIII. *Utrum beneficium ecclesiasticum possit cum pensione permutari absque simonia.* 820
Cap. XXXIV. *Utrum possint beneficia inæqualia permutari, facta recompensatione, absque simonia.* 824
Cap. XXXV. *Utrum renunciare beneficio in favorem tertii sit simonia.* 831
Cap. XXXVI. *Quando temporale donum sit pretium rei spiritualis.* 840
Cap. XXXVII. *Utrum sufficienter dividatur pretium simoniæ in tria vulgata membra.* 845
Cap. XXXVIII. *Quid per munus a manu intelligatur.* 852
Cap. XXXIX. *Quid sub munere ab obsequio comprehendatur.* 856
Cap. XL. *Quid per munus a lingua significetur.* 863
Cap. XLI. *De divisione simoniæ in mentalem, conventionalem et realem.* 869
Cap. XLII. *De simonia ficta.* 873
Cap. XLIII. *De simonia confidentiali.* 875
Cap. XLIV. *De intentione ad mentalem simoniam necessaria.* 880
Cap. XLV. *Utrum intentio remunerandi spirituali dono temporalem obligationem sit simonia.* 886
Cap. XLVI. *Utrum pactum spiritualis functionis non debitæ ex officio sit conventionalis simonia.* 893
Cap. XLVII. *Utrum exactio stipendii pro spirituali functione debita ex officio, sit conventionalis simonia.* 899
Cap. XLVIII. *Utrum consuetudo exigendi temporalia pro spiritualibus conventionalem simoniam incurrat.* 903
Cap. XLIX. *Utrum possit esse realis simonia sine conventionali.* 908
Cap. L. *Utrum redemptio vexationis, interveniente pacto, simoniam realem et conventionalem contineat.* 911
Cap. LI. *An transactio, seu pactum onerosum, ut lis finiatur in spiritualibus, simonia sit.* 926
Cap. LII. *An simonia cadere possit in Pontificem vel ejus curiam.* 935
Cap. LIII. *Quibus modis inferiores prœlati, vel eorum ministri, aut familiares, simoniam committere possint.* 939
Cap. LIV. *Quomodo in aliis hominibus cujuscumque status possit simonia inveniri.* 943
Cap. LV. *Pro quibus simoniis nulla pœna ipso jure imposita sit.* 947
Cap. LVII. *Pro quibus simoniis aliqua censura sit imposita, et quæ illa sit.* 955
Cap. LVI. *An beneficium, vel res spiritualis per simoniam comparata retineri possit, vel dimittenda sit.* 968
Cap. LVIII. *An beneficia prius rite obtenta per simoniam circa beneficium amittantur.* 986
Cap. LIX. *An pretium pro re spirituali acceptum ex naturali jure restitutioni obnoxium sit.* 990
Cap. LX. *An pretium simoniacum ex jure ecclesiastico sit restituendum ante condemnationem, et quibus.* 1006
Cap. LXI. *An dispensatio cadere possit in simoniam et quomodo.* 1101

INDEX QUÆSTIONUM ET ARTICULORUM

D. THOMÆ IN 2. 2, QUI IN HOC VOLUMINE EXPLICANTUR.

Tractavit D. Thomas de virtute religionis et de vitiis illi contrariis, in 2. 2, a quæst. 81 usque ad 100. Cujus omnes articuli in hoc et in sequenti volumine explicantur, ordine aliquantulum mutato, ideo, pro studentium utilitate, loca, in quibus singuli articuli exponuntur, in præsenti indicabimus.

QUÆSTIO LXXXI.

De religione.

ARTICULUS I.

Utrum religio consistat tantum in ordine ad Deum, tract. 1, lib. 1, cap. 3, 4, 5 et 6.

ARTICULUS II.

Utrum religio sit virtus, tract. 1, lib. 3, cap. 8.

ARTICULUS III.

Utrum religio sit una virtus, tract. 1, lib. 3, cap. 8.

ARTICULUS IV.

Utrum religio sit specialis virtus, tract. 1, lib. 3, cap. 24, usque ad 8.

ARTICULUS V.

Utrum religio sit virtus Theologica, tract. 1, lib. 3, cap. 3.

ARTICULUS VI.

Utrum religio sit præferenda aliis virtutibus moralibus, tract. 1, lib. 3, cap. 9.

ARTICULUS VII.

Utrum religio habeat exteriores actus, tract. 1, lib. 2, per totum.

ARTICULUS VIII.

Utrum religio sit eadem sanctitati, tract. 1, lib. 3, cap. 2, n. 13.

QUÆSTIO LXXXII.

De devotione.

QUÆSTIO LXXXIII.

De oratione.
Remittuntur in sequens volumen.

QUÆSTIO LXXXIV.

De adoratione.

ARTICULUS I.

Utrum adoratio sit actus latriæ, tract. 2, lib. 1, cap. 1 et 2.

ARTICULUS II.

Utrum adoratio importet exteriorem et interiorem actum, tract. 2, lib. 2, cap. 2 et 3; et tract. 3, lib. 1, cap. 1, per totum.

ARTICULUS III.

Utrum adoratio requirat determinationem loci, tract. 2, lib. 3, per totum.

QUÆSTIO LXXXV.

De sacrificiis.
Hæc quæstio breviter perstringitur, tract. 2, lib. 1, cap. 3.
Quia ex professo tractata est in tertio tomo tertiæ partis, disp. 73 et seqq.

QUÆSTIO LXXXVI.

De obligationibus et primitiis.

ARTICULUS I.

Utrum aliquæ oblationes sint de necessitate præcepti, tract. 2, lib. 1, cap. 4 et 5.

ARTICULUS II.

Quibus oblationes debeantur, d. l. 1, cap. 7.

ARTICULUS III.

De quibus rebus fieri debeant, eod. lib. 1, cap. 7, n. 6.

ARTICULUS IV.

De oblationibus primitiarum, eod. lib. 1, cap. 8.

QUÆSTIO LXXXVII.

De decimis.

ARTICULUS I.

Utrum homines teneantur dare decimas ex necessitate præcepti, tract. 2, lib. 1, a cap. 9, usque ad 16.

ARTICULUS II.

De quibus rebus sint decimæ dandæ, eod, lib. 1, a cap. 31, usque ad 35.

ARTICULUS III.

An decimæ sint solvendæ clericis, eod. lib. 1, a cap. 21, usque ad 30.

ARTICULUS IV.

Utrum clerici teneantur dare, d. l. 1, cap. 17 et seq.

QUÆSTIO LXXXVIII.

De voto.

QUÆSTIO LXXXIX.

De juramento.

QUÆSTIO XC.

De adjuratione.

QUÆSTIO XCI.

De assumptione divini nominis ad invocandum per orationem vel laudem.
Hæ quæstiones in sequens volumen reservantur.

QUÆSTIO XCII.

De superstitione

ARTICULUS I.

Utrum superstitio sit vitium religioni contrarium, tract. 3, lib. 1, cap. 1, præsertim n. 7

ARTICULUS II.

Utrum sint diversæ superstitionis species, eodem cap. 1; et lib. 2, cap. 1.

QUÆSTIO XCIII.

De superstitione in cultu veri Dei incipit explicari, tract. 3, lib. 2, cap. 1.